

ACC. N:R M. 13454: 1-23.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Joh. Gjöqvist, Hultsjö*
 Härad: *Västna* Berättare: " " "
 Socken: *Hultsjö* Berättarens yrke: *målaremästare*
 Uppteckningsår: *1954* Född år *1883 i Hultsjö*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets vård och uppfostran under förskole-
 dern. s. 1-23.

LUF 98.

ACC. N:R M. 13454:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L.U.F. 98 *void*

BARNETS OCH UPPFOSTRAN UNDER FÖRSKOLSÅLDERN.

Luf. 98

Vad denna fråga beträffar så varierade barnets utveckling samt levnadssätt ganska mycket på olika orter, och jag skall här nedan så långt jag kunnat få reda på spädbarnens vård och uppfostran, och en del av spädbarnens vård från dess födelse samt en tid framåt har jag i en tidigare fråga delvis besvarat.

ALLMÄNT OM ÖVERVAKNING OCH FÖSTRAN.

Den som först och främst hade tillsyn över barnen, särskilt när de voro nyfödda och även ~~en~~ tid framåt var ju alltid modern, sedan när barnen vuxit sig till, och blivit litet mera försigkomna var deras något äldre syskon som i regel fick ta mera hand om de små, åtminstone var var det så bland de mindre bemedlade, ty hos dessa familjer fick vanligtvis båda föräldrarna arbeta borta för att få familjens försörjning tilfredsställd. Hos mera välbesuttna anställdes ofta en s.k. "barnapia" ibland kunde en ~~gammal~~ äldre gumma få ha denna sysselsättning. Vad barnens rörelsefrihet beträffar så fick de röra sig fritt

innomhus innan dess, det vill säga innan de börjat kunna gå, vanligt-
kröpo de omkring på golvet när barnen voro ännu mindre fingo de till-
bringa sin mästa tid i vaggan, och det kan kanske i detta sammanhang
passa att redogöra för de olika vaggornas typer, hos så gott som alla
mindre bemedlade, såsom backstugesittare samt mindre torpare, tillver-
kades alltid en vagga av säckväv vilken omsyddes av en hasselkäpp
som formades litet oval, i denna stomme inknöts tre starka snören en
i den s.k. fotändan, samt två i den ändan som barnets huvud var till-
tänkt dessa tre snören knöts sedan ihop i överändan var i en järnkrok
var fästad denne vagga hängdes sedan upp i taket i vilket en stark
haspa eller märsla var inslagen, vidare bands ett snöre i vaggstommen
för att de ~~mindre~~ något äldre barnen skulle kunna vagga barnet som
låg i vaggan. En annan typ av vaggor var att ett s.k. "kolafat" ~~ett~~
ovalt flätatⁱ korgliknande sak fick tjänstgöra som vagga med snören
fastbundna som i ovanstående beskrivna vagga av säckväv. Denna vagg-
typ förekom ganska allmänt på mitten och slutet av 1800 talet på min
trakt, hos de flästa av bönderna. De mera välbesuttna började redan i

2

ACC. N:R M. 13454:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

slutet av 1800 talet inköpa barnvagnar. När barnen sedan blev som man sade "litet för sig" fick de mera rörelsefrihet, och det var inte alls ovanligt att de mindre bemedlade tog med sig rätt så små barn ut på sina åkrar när de skulle skörda, ja det förekom till och med att de kunde ta hela vaggan med sig och hänga upp den i något träd medan de arbetade. Det var inte sällan att ett sofflock sattes upp vid yttersta sängkanten varvid sängen bildade ett slags rum i vilket barnet insläpptes medan modern uträttade ^{sina} ~~xxxxx~~sysslor både inne i rummet och dels hade sysslor även utomhus, men att någon "sele" användes till barnen förr i tiden har jag ej hört berättas om, och inte heller att man använt någon bjällra har jag hört talas om. Klara sig innomhus fingo barnen göra så snart de kunde gå för sig själva. Utomhus däremot tog ju längre tid, ty då fick barnet vara omkring fyra a fem år särskilt på sommaren, detta genom att de om de var yngre gärna kunde springa bort vilket ofta hände, på vintern däremot kunde ^{de} få springa ut vid tidigare ålder. I stort sett var det modern som mest ha ^{de} fost-
ran av barnen och barnen fick förr i tiden börja ganska tidigt att

ACC. N:R M. 13454: 4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

följa föräldrarna eller sina äldre syskon ute
lyda sina föräldrar, och det var inte alls ovanligt ja man kan säga
överallt i hemmen, att det satt ett björkris i taket, vilket om barnet
inte ville lyda kunde få smaka, och jag minns särskilt från mitt hem
att då vi inte ville lyda så sade både min far och mor att "din vil-
ja den sitter i riset", när barnen blev större ja ända fram i skolå-
dern kunde man få se en "sly" stå i spisvrån vilket särskilt pojkar-
na ganska ofta fick smaka då de voro olydiga, detta förekom på 1870
1880 talet på min trakt, och man ansågs inte vara fri från smörj för-
rån man läst sig fram (Konfirmerad) ty då ansågs man vara vuxen, ty
på min trakt konfirmerades ungdomen sällan före fyllda femton år.

BETEENDE MOT OCH FÖRHÅLLANDE TILL DE VUXNA.

Mor var ju alltid det vanliga namnet på modern, och Far var det van-
liga namnet på fadern, orden mamma och pappa är nyare benämning på
föräldrarna. Tilltalsordet Du var ganska sällsynt under 1800 talets
senare hälft, medan ordet "I far eller I Mor" var det som mest användes
även sedan barnen voro fullväxta, samt även sedan de blivit gifta och
satt eget hem. Far och Morföräldrar nämndes alltid för Farmor och Far-

5

far, Morföräldrarana nämades på samma sätt. Nära bekanta och främmande tilltalades alltid med moster och farbror trots att de i verkligheten inte var varken släkt eller dyligt, och detta tilltal höll i sig ända in på 1900 talet, och man kan ännu på min trakt få höra personer som nu äro i femtio a sextio åldern nämna namnet till ex. "moster Ida" "moster Fia" och dyligt vilket bevisar att detta tilltal var hos dessa såsom barn blivit inpräntat, trots att dessa personer som de talar om äro döda för länge sedan. Namnet Tant som numera användes är av yngre datum, och infördes på min trakt omkring 1930 talet, namnet farbror däremot användes när de yngre tilltalar äldre personer. Vad ömhetsbetygelser beträffar så har jag ej hört talas om nära särskilda sådana utan att när barnet skulle till ex, sova kunde modern ge den lille en kyss, vidare tog ju fadern såväl som modern barnen i knäet då tid och tillfälle fanns, och när några nära släktingar kom på besök hade de alltid något med sig till barnen, och var det något riktigt kärt inte bara tackade barnet utan till och med tog givaren i famn vilket i sin tur besvarades av givaren.

6

Vad sådana kallades kan jag ej ge någon upplysning om. Några bestämmelser för huru barn skulle uppföra sig i sällskap med äldre har jag ej hört talas om annat än att de förmanades av föräldrarna innan, om det till ex, skulle följa med föräldrarna bort att vara stilla och uppföra sig ordentligt "ty annars får du bli hemma en annan gång" samt att lära sig hälsa pojkar på något sätt och flickor på något sätt. Att barn skulle hälsas på något olika sätt på vissa personer har jag ej hört talas om, inte heller, och inte heller har jag hört något om att barnet på något fastställt sätt hälsa sina föräldrar varken morgon eller kväll, det enda som var fastställt nästan i varje familj var att så fort barnen kunde tala något så när så skulle de om kvällarna läsa sin bön "Gud som haver barnen kär" samt säga "godnatt far och godnatt mor", kom det främmande i hemmet fick inte barnen stå vid det bord som den främmande blivit trakterad vid, ty det hette att de skulle vänta tills deras tur kom "lilleturen". Vidare fick inte småbarnen vara med vid slakt eller som det förr i tiden så ofta användes kast-

ACC. N:R M. 13454:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

rering av tjurkalvar m.m. vidare fick inte barnen vara med vid begravingar när kistan nedsattes i graven, ovanstående var grundat på att barnen vid sina lekar kunde få för sig att både slakta kastrera och begrava sina kamrater.

7

FÖRBUD OCH HOTELSER.

Förbud och hotelser varierade mycket även på min trakt, till ex. vissling var strängt förbjudet, och ett hotelseförbud som ofta kom fram att om du visslar kommer det en ful gubbe som har horn på knäna och tar dig, likaså var det strängt förbjudet att härma folk, och särskilt äldre människor, inte heller fick barnen leka begraving eller göra några sand eller jordkullar eller lägga några stickor eller käppar i kors ty detta skulle båda lik i familjen eller släkten, ordet sotare användes ofta till att skämma barnen med så att om de inte ville tvätta eller kamma sig, så sades att om inte du vill göra detta så kommer sotaren och tar dig men att det användes som hotelse att lössen drar dig i än, har jag ej hört något om, men att fick tjänstgöra som en hotelse det var en stående regel, till ex om du inte låter bli det och

8

det så kommer kråkan och hackar av näsan på dig o.s.v. Att låta barnet gå och titta i brunnar var ju en av de farligaste sakerna, och för att skrämma barnen sades alltid att i brunnen fanns en ful gubbe som kunde komma och dra ner dem i brunnen "Brunnsgubben" likadant var det strängt förbjudet att gå till sjön ty där kom "Näcken" och drog ut dem i sjön, likaså var det alltid förbjudet att leka med elden, Direkt förbud för pojkarna att leka flicklekar var det inte, utan pojkarna hånades istället med att kallas för "Pojkaflickor" och samma var med flickorna de fick heta "Flickepojkar" för båda parterna höll detta i sig
uttryck ^{i sig} Vända fram i skolåldern, Säsom småbarn så skrämdes de ^{Få} flera djur såsom björnen, och vargen, men det värsta som skrämde mest, var räven, detta berodde nog på att barnen ofta fick ofta höra talas om i hemmet hur räven tog både får och höns. Vad sotaren beträffar så hade han förr i tiden inte så gott anseende varken hos de äldre eller yngre.

PLATSTILLDELNING I HEMMET.

Sovplatsen för barnen var vanligen så länge de var små i föräldrarnas

bäddar, vidare kunde barnen bäddas ner i en brädssoffa, många gånger
fingo de ligga slavfötters, utav de mindre kunde fadern ha åtminstone
två stycken medan modern vanligtvis endast hade den allra minsta i
sin bädd, när de var småbarn var det sällan att de skiljdes på när de
skulle sova huvudsaken var att de fick rum, detta förekom mästadels
hos de mindre bemedlade och backstugusittarna, och det var ej alls
ovanligt att minst två barn delade bädd ända tills de komfirmerats
någon gång ännu längre. Vid matbordet fick barnen placera sig bäst de
kunde, de allra minsta satt så nära fadern och modern så att de kunde
stå dem bi med den hjälp de behövde. Några särskilda område som bar-
hade särskilt ^{att leka på} förekom varken hos bönderna eller backstugusittare
och småbarnens lekplats var vanligen trälocket på soffan samt för öv-
rigt fick golvet i stugan tjänstgöra som lekplats, och det kan i det-
ta sammanhang nämnas att på mitten av 1800 talet fanns inte på många
ställen mer än ett rum, köken hade då inte kommit i bruk varken för
matlagning eller något annat ty på den tiden förvarades i köken all
sorts annan bråte, att använda köken för hushållet tillkom först i

slutet av 1800 talet. Något särskilt som barnen kunde kalla för sitt, om man undantar någon pall eller dylikt förekom inte, och till att för-
vara de leksaker som de på den tiden ^{hade} var vanligtvis en trälåda vil-
ken sattes under en säng eller sköts in i spisvrån eller som det på
den tiden kallades "Sopvråa", det enda som barnen kunde kalla för sitt
var en del småpallar som föräldrarna tillverkade till sina små i hem-
met samt någon liten låda som föräldrarna fått i någon handelsaffär.

KLÄDEDRÄKT.

Spädbarnsutstyrseln fick barnen ha tills de blevo så stora att de kun-
de sitta för sig själva på golvet och denna ålder varierade från sex
månader ända upp till ett år. Sedan ersattes dessa kläder så snart
barnet började kunna gå och röra sig fritt med en så kallad "Armarock"
pojarna fick ha en sådan rock till omkring treårsåldern, denna rock
var sydd fotsid^{rak} med knäppning fram samt ett skärp om midjan, denna
~~rock~~ "Armarock" bars av pojkarna tills de var två till tre år, och var
av hemvävt bomullstyg med randning i blått och vitt, vilket användes

ACC. N:R M. 13454: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

mäst till pojkkläder om sommaren, på vintern användes mera tyg av hemvävt ylle. Till flickorna syddes små kjolar av ungefär samma tyg som till pojkarna fast flickornas tyg var vanligen enfärgat grått, till underkläder användes en sorts ~~xxx~~ vit väv som kallades för bomulls-lärft, vilket bar lika av både flickor och pojkar. När både pojkar och flickor voro små användes en s.k. haklapp, men när flickorna blevo litet större användes alltid förkläden vilka syddes ^{sätt} så att överdelen på förklädet kunde krängas över huvudet, samt med band i midjan som knöts bak på ryggen, tyget var för det mästa hemvävt randigt eller rutigt. Att pojkarna hade några förkläden har jag inte hört något berättas om och inte heller har jag hört att några pojkar haft förkläden av skinn, men då pojkarna blev bortåt 15 a 16 år fick de tillsammans med de äldre använda förkläde av skinn "förskinn", ofta fick pojkarna i skolåldern, ja kanske ännu tidigare använda skinnbyxor, det vill säga att man sydde på tunnt skinn på byxorna uppifrån midjan och ner över knäet, samt ett stycke skinn i baken, på bakbyxorna deremot fanns ej något skinn, detta förekom vanligen hos de mindre bemedlade. Halskläden före-

kom lika för både pojkar och flickor särskilt vintertid när de skul-
gå ut, till pojkarna halsdukar av hemspunnet ullgarn och stickades,
ungefär som man stickade strumpor, fastän halsdukarna vanligen voro
grå till färgen, med smalare eller bredare ^{tvär} ränder i nerändarna av nå-
got annat färgat ullgarn, för det mesta var ränderna i rött och brunt
på pojkarna knöt denna halsduk fram under halsen. Flickornas halsdukar
liknade mest en chalett, även den var hemvävd, och användes av flickorna
så väl som pojkarnas halsdukar endast vintertid.

En fru Nelly Christoffersson från Aneboda berättar att spädbarnsmös-
sa användes tills barnen blevo över års gamla särskilt under natten,
och flickorna fick även på dagen använda en något ~~lätt~~ större mössa
under dagen, en som kallades för "Hyllika" den mössan var så tillver-
kad att den drogs över huvudet och knöts under hakan med band .

Efter att barnen växte sig till skildes pojkarna och flickorna ~~så~~
åt på så sätt, att till flickorna syddes klänningar, till pojkarna syd-
des byxor, som voro sydda nedifrån och upptill halsen med ärmhål på

ACC. N:R M. 13454:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

13

sidorna, överlivet knäpptes i ryggen samt voro även försedda med en lämm i baken dessa byxor kallades för "lämmabyxor" även dessa varierade så att om sommaren användes tunnare tyg, på vintern deremot användes ylletyg. Strumpor och skor fick barnen börja använda ganska tidigt eller då de blevo så stora att de började krypa omkring på golvet, strumporna stickades alltid av ullgarn, skorna beställdes av ortens skomakare, och för att barnet ej skulle allt för fort slita ut skorna beslogs skorna med en smal mässingsremsa i tån på skon sådana skor fick flickor och pojkar ha lika dana och de fick också ha dem tills de blevo så stora att de inte nötte ut skotån fortare än skon i övrigt. Skorna voro alltid av skinn så länge barnen var små, när de blevo äldre utbyttes skinnet mot litet grövre läder och blevo härigenom lika de vuxnas skor, småbarnsskorna voro alltid försedda med snörhål så att de kunde snöras ihop med snören och knytas fast vid foten, när barnen blevo så stora eller omkring sex årsaldern ersattes snörskodonen med stövlar så kallade "krökstövlar". Strumporna hölls uppe

ACC. N:R M. 13454: 14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

14

genom att en knapp var insydd i det s.k. underlivet, samt en hängla
i strumpkragen som knäpptes i underlivsknappen. Såsom ytterplagg an-
vände pojkarna en s.k. kolt som räckte till knäna och knäpptes fram-
till, och liknade mäst en halvlång rock, flickorna däremot hade ^{hem}stickade
ylletröjor, pojkarnas kläden voro alltid hemvävda ylletyger på vintern,
~~av bomullsgarn~~ ^{av bomullsgarn} och färgades garnet vanligen hemma med någon tillagad
färg som togs reda på ute i naturen, och en sådan färg har jag hört be-
rättas om att man samlade upp en sorts mossor på stenarna och denna färg
blev brun, (stenamossabrunt) denna färg användes till pojkkläder, flic-
kornas kofter färgades grå denna färg tillreddes av bl.a. av björklöv
och mjölonris ^{och även betmedel användes järnvitriol (Koppnick)} samt även ofta förekom att koftorna fingo vara vita lik-
som strumporna. På Flickorna kammades håret alltid rakt upp över hjäs-
san samt flätades, när de voro mindre flätades bara en fläta, när de ble-
vo större till. ex. i skolåldern flätades vanligen håret i två flätor.
Pojkarna deremot kortklipptes, någon gång lämnades håret litet längre

ACC. N:R M. 13454:15

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

15

i pannan s.k. lugg. Klädesplaggen hos småbarnen bars sällan mera än ett dygn emellan var gång de tvättades. Hos mindre bemedlade fanns inte stort mer än två högst tre uppsättningar av småbarnskläder, överplagget bars dagligen av barnet, när barnen sedan blevo större hade de endast två omgångar kläder, en för vardagsbruk och en för bättre bruk, den bättre fick de spara på, ty särskilt hos den fattigare befolkningen fanns ej mycket råd att köpa kläder så ofta, så att de kläder som användes i vardag fick lagas i ganska stor utstäckning åtminstone var det så på min trakt. Klädedräkten hos de förmögnare och torpare, backstugesittare skiljde sig ganska väsentligt, genom att de förmögnare barnen fingo nyare kläder oftare samt behövde inte ha så mycket lagade kläder som de fattigare barnen.

Småbarnsdräkten bars litet olika, beroende på hur fort barnet växte till, den kunde bäras till och med ett år, det vill säga den första småbarnsdräkten. Vad den sedan ersattes med har jag härövan förut redogjort . Så långt fru Nelly Christoffersson.

FÖDA OCH MÅLTIDSSEDER. På min trakt var ingen bestämd tid för

ACC. N:R M.

13454:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

16

barnen när de skulle klara sgg själva, utan vanligen hade modern dem i sitt knä under tiden som de åt, vilket kunde förekomma tilla barnen var ända till två a tre år gamla, sedan när de blevo äldre fängp de vanligen stå vid matbødet medan de åt, detta var i allmänhet vanligt i vardagslag, vid bjudningar och dyligt fick alltid barnen äta sedan de främmande ätit. Att barnen skulle stå och äta motiverades alltid med att om de stod medan de åt så skulle de växa fortare. De matredskap som barnen i allmänhet använde när de åt var för det mesta en sked. Om barnen pratade vid bordet sade alltid hufadern "Ät och låt maten täppa munnen" i vardagslag var det ju alltid så att barnen fängp äta på samma gång som de andra familjemedlemmarna, och att barnen skulle ha de bästa bitarna har jag ej hört talas om, och valigtvis gick de inte ta till sig mer än de åt upp, på något enstaka ställe togs nog hänsyn till barnens smak och då särskilt då de voro små, men under 1800 talet, mitt fick nog barnen äta vad som sattes fram, barnfjäsket har tillkommit på 1900 talet. Vidare lärdes barnen att läsa både till och från maten, och bordsbönen var alltid denna "Gode gud välsigna maten amen" och från maten var bönen "Tack Gode gud för maten amen. Att barnen sedan tackade föräldrarna särskilt har jag ej hört berättas om, denna sed tillkom mera på slutet av 1800 talet åtminstone var det

så på min trakt.

Småbarnen fingo ej samma mat som de vuxna förrän de voro minst ett år gamla dessförinnan fick småbarnen vanligtvis någon lättare mat som kokades av mjölk och vetemjöl samt med något ägg inkokat, ^{samt socker} denna mat kallades på min trakt för "Mamm". Den mat som kunde anses för skadlig för de mindre barnen var efter vad jag har hört berättas om var mat av kålrötter och litet för mycket potatis ty av dessa matsorter ansågs barnet få ont i magen "diarre" kaffe däremot fick barnet ganska tidigt, samt även sötsaker var ju nästan allmänt på så sätt att en eller ett par sskerbitar inlindades i en linnelapp vilket barnet fick suga på s.k. "Sockerluns". Vid kalas o dyl. gömde föräldrarna alltid kakor och andra godsaker hem till barnen.

HYGIEN OCH ALLMÄN SJUKVÅRD.

Varje morgon tvättades alltid barnet i ansiktet och händerna, och detta höll föräldrarna vanligen på med intill dess att barnet skulle gå i skolan, då det ansågs vara stort nog att på egen hand åtminstone tvätta sig självt. I äldre tider förekom ingen slags tandvård, utan när barnet skulle fälla de så kallade mjölktänderna vilken tid förekom vid sex a sju årsåldern, och då dessa tänder lossnade var det vanligen föräldrarna som drog ~~ny~~ ut tänderna, vilket sked-

ACC. N:R M. 13454:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

de på så sätt att en tråd bands om tanden i vilken man sedan ryste till med på-
följd att tanden följde med. Någon bestämd ^{tid} ~~st~~ vid vilket barnet skulle badas
i varmt vatten var inte bestämd, utan när de voro mycket små badades ^{de} vanligen
ett par gånger i veckan, när barnen sedan blevo äldre badades de vanligen om de
skulle bort någonstans, och till sådana bad värmdes alltid vattnet i en större
gryta i den öppna spisen, vilket sedan slogs i stor träbalja som var plaserad ^{vid}
spisen vari kallt vatten påfylldes tills det blev lagom varmt. Något särskilt
tvättmedel för håret har jag inte hört talas om utan det tvättades i samma vat-
ten som den övriga kroppen, och det kan i sammanhang nämnas att i själva badvat-
tensspådet litet såpa såsom rengöringsmedel.
När barnen fingo löss vilket mycket ofta hände, särskilt när barnen kom i sko-
lan, tvättades hela huvudet med en sorts såpa som på den tiden kallades för grön-
såpa; vidare kortklippes såväl pojkar ^{och} flickor, vidare användes en rätt
stor rund borste tillverkad av mycket sträv svinborst "Lusabørste" varmed huvud-
svålen borstades, vidare användes en sorts kammar av mässing omkring 10 c m
långa samt 6a7 c m breda den ena sidan var mycket fintandad ^{och användes för sk. krusning} medan den andra
var grövre tandad ^{och användes för utredning av håret} men i slutet av 1800 talet användes mycket ofta Sabbadillät-
XVIII tika varvi hela huvudet indränktes och över det hela knöts en handduk eller

ACC. N:R M. 13454:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

19

dyligt detta skulle göras på kvällen och barnet fick sedan ha det över natten för att först på morgonen tvättas bort. Hur man behandlade skorv har jag inte med bestämdhet hört något om, men min mor berättar att ^{man} kunde på apoteket få köpa någon sorts salva som hette "Skabbsalva" som smordes på de angripna ställena.

Att barnen skulle få bada kallbad på sommaren har jag ej hört något särskilt berättas om. Att barnen fick lära sig säga ifrån var ju vanligt att de fick börja med så fort de kunde tala, och kärlet som de då fick göra sina behov i var vanligen så kallad "Laggad " träbytta, några nattkärl fanns ju inte förrän i slutet på 1800 talet.

Vad sängläget för ett sjukt barn beträffar så har jag ej hört något annat än att barnet fick ligga till sängs så länge tills det orkade stiga upp av sig självt, och att om barnet hade feber så kunde det symas på den högröda ansiktsfärgen, något annat kännemärke har jag ej hört talas om, likaså om det sjuka barnet låg tillsammans med andra barn togs det vanligen upp och lades jämte någon av föräldrarna, och om barnet som ofta hände ramlade omkull och slog sig litet så brukade föräldrarna trösta det på så sätt, att gråt inte det går om tills du

X 14

ACC. N:R M. 13454:20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

skall gifta dig o,s,v,

LEK OCH LEKSAKER.

Den som i regel kunde få någon tid att leka med barnet var vanligen fadern som ibland tog barnet och satte det på knäet och hoppade upp och ned med det samtidigt sjöngs "Rida rida ranka, hästen heter blanka" De lekar som barnen på vintern lekte inomhus var ju inte många, en lek var att gömma nyckeln, och den som skulle ta rätt på den gömda nyckeln bands ett kläde eller dyl. för ögonen så att han inte skulle sevar ~~de~~ nyckeln låg. En annan lek var att ta blind bock "Blinnebock". På sommaren lektes "Kurra gömma" Kärningen på kupan m, fl, vidare kunde de äldre syskonen samla både gran och tallkottar till småsyskonen vil- dessa lekte ladugårdar varvid gran och tallkottarna fick vara kor och får. Vidare förfärdigade de äldre syskonen andra leksaker till de yngre såsom hästar av trä, men de flästa sådana leksaker tillverkades mest av grov tallbark, vilken var lättare att tälja, jämfört med trä. Sådana leksaker som köptes av någon kringvandrande försäljare var vanligtvis under mitten av 1800 talet av gips, såsom hundar, katter, hästar och kor m, fl, fick bara stå som prydnadsaker, så dem fick barnen inte ha som leksaker till vardags. Några särskilda

20

11

ACC. N:R M. 13454:21.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

leksakershantverkare har inte funnits på min trakt, utan som ovan nämts så köptes leksakerna vanligen på marknaderna, och en gipshund eller katt kostade i regel 25 a 50 öre beroende på storlek och hur grannt målad den var. Någon skillnad på pojk och flickleksaker förekom inte på min trakt, det enda som skiljde dem åt var att fickorna hade dockor att leka med. Pojkarna hade en mycket omtyckt lek, den bestod i att skjuta med s.k. "Tallbössor" dessa tillverkades alltid på våren, man gick ut till en tallplantering och uppsökte en stam som var omkring 20 a 25 cm mellan grenserien sedan böjdes denna stam så att man med ett lätt snitt kunde skilja ytan från kärnan och tälja kärnan fri, topén skars av vid övre grenserien och sedan var det att fatta med båda händerna om det stycket som skulle bli själva bössan och gå runt varvid kärnan vred sig samtidigt inne i ytan, när så hela kärnan var uppsnurrad lossnade biten och ett jämt och vackert hål uppstod, sedan var det att tälja till en "Laddeten" som passade hålet samt tugga "TULTAR" av avhäcklat lin och skjuta in den första "tulten" vilken fick stanna i ytterändan på röret, sedan var det att tugga en ny sådan och sätta in ^{den} medelst en hastig intryckning av "laddetenen" samt den luft som blev

ACC. N:R M. 13454:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

uppstod emellan de båda tultarna blev det en ganska kraftig smäll när den förs-
sta tulten flög ut detta var eh av de mäst erkända pojklekar på min trakt för om-
kring sjuttiofem a åttio år sen.

BILDER: SAGOR OCH VISOR.

I äldre tider fanns knapast några bilderböcker, varför barnen följaktligen ej
hade några sådana, och likadant var det med sagorna ty merendels så hade för-
äldrarna inte tid med att berätta någonting, särskilt hos de mindre bemedlade.

Det enda som mig veterligt ^{som} berättades var att om föräldrarna hade varit borta
så berättades alltid för barnen vad ^{de} som föräldrarna hade hört medan de var
borta.

UNDERVISNING OCH NYTTIGA SYSSLSÄTTNINGAR.

Någon särskild religionsundervisning förekom sällan innan barnen blevo så stora att
de skulle gå i skolan, enda sådan var ju att barnen lärdes ganska tidigt ja re-
dan så fort som de kunde tala någorlunda, lärdes barnen i regel att lära sig
läsa kvällbönen "Gud som haver barnen kär" Om ^{att} djävulen var en farlig individ
inplantades hos barnen ganska tidigt, och han utmålades mycket ofta som en ful
gubbe med horn på knäna samt med den ena foten som en hästfot. Till kyrkan var

ACC. N:R

M. 13454:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

var det mycket sällan att barnen fingo gå med, åtminstone inte förr än de hade börjat skolan då fick de följa med föräldrarna till kyrkan. Vad leken på söndagarna beträffar så fick de leka som vanligt, utom att de fick inte tälja eller som det hette "Kråta" något trä eller dyligt. Några bestämda sysselsättningar hade inte barnen förrän de blevo så stora så att de börjat skolan då fick de börja hjälpa till med potatisplockning vara med vid tröskning "Stampa halm" m.m. bära in vatten o,s,v, Har härmed så långt jag kunnat redogjort för barnens förhållande på min trakt.

Lönåsa Hultsjö i September 1954

Joh. Sjöquist.

23

xxiii